תְּנַן הָתָם – שנינו במשנה במסכת שבת (קנז.), מְפֵירִין – אב לבתו ובעל לאשתו מותרין להפר נְדָרִים בְּשַׁבָּת, וְנִשְׁאָלִין כל אדם לחכם שיתיר לִנְדָרִים שלו, אבל דווקא נדרים שֶׁהֵן לְצוֹרֶךְ הַשַּׁבָּת, כגון אם נדר שלא לאכול ושלא לשתות.

הגמרא מסתפקת בביאור הרישא של המשנה 'מפירין נדרים בשבת':

אִיבָּעְיָא לְהוּ – נסתפקו בני הישיבה, מה שנינו במשנה מְפֵירִין נְדָרִים בְּשַׁבָּת, האם הכונה דווקא כשההפרה היא לְצוֹרֶךְ הַשַּׁבָּת, ואם כן מה שאמרה המשנה בסיפא 'לצורך השבת' עולה גם על הרישא, שבין הפרה ובין התרה אין נעשין בשבת אלא לצורך שבת, אוֹ דִלְמָא, מפירין נדרים בשבת אֲפִילּוּ שֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ השבת. משום שיש לחלק בין שאלה להפרה, שדווקא לגבי שאלה שצריך חכם או שלשה הדיוטות, ונראה כדן את הדין בשבת, לכן לא התירו אלא לצורך שבת. ועוד משום שאין השעה עוברת, ויכולים להשאל על הנדר גם למחרת, מה שאין כן הפרה שנעשית על ידי האב או הבעל, ואם לא יפר ביום השמיעה שוב אינו יכול להפר, התירו להפר אפילו שלא לצורך השבת, ומה שאמרה המשנה בסיפא 'לצורך השבת' אינו עולה אלא על דין 'שאלה' הנשנה בסיפא.

הגמרא פושטת מברייתא את הספק האמור:

תָּא שְׁמַע מברייתא דְּתָנֵי רַב זוּטִי דְּבֵי רַב פָּפַּי – ששנה רב זוטי מבית מדרשו של רב פפי, אֵין מְפֵירִין נְדָרִים בשבת אֶלָּא לְצוֹרֶךְ הַשַּׁבָּת. הרי שדין הפרה והתרה שוים, שלא הותרו אלא לצורך השבת.

הגמרא מקשה שברייתא זו סותרת את דברי משנתינו:

אָמַר רַב אַשִׁי, הָא לֹא תְּנַן הָכִי – הרי לא שנינו כן במשנתינו, נְדָרָה בשבת עִם חֲשֵׁיכָה – סמוך למוצאי שבת, מֵפֵר לָהּ עַד שֶׁלֹּא תֶּחְשַׁךְ – קודם שתחשך. וְאִי אָמְרַתְּ שהפרת נדרים לְצוֹרֶךְ הַשַּׁבָּת, אֵין – מיפר, שֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ הַשַּׁבָּת, לֹא יפר, וכמו ששנינו בברייתא דתני רב זוטי, אם כֵּן מַאי אִירְיָא חֲשֵׁיכָה – מפני מה דווקא אחר שחשכה אינו יכול להפר, וכמו ששנינו בהמשך המשנה 'שאם חשכה ולא הפר שוב אין יכול להפר', הרי אֲפִילּוּ בְּתוֹךְ הַיּוֹם ['קודם שחשכה] אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר, ומשום דְּשֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ שבת הוא. שהרי כיון שמדובר שנדרה סמוך למוצאי שבת, איזה צורך שבת יכול להיות בהפרתה. אלא על כרחך, שהתנא של המשנה סובר שמפירין נדרים בשבת אפילו שלא לצורך השבת, והיינו דלא כמו ששנינו בברייתא דתני רב זוטי.

מתרצת הגמרא, אין להקשות סתירה מהמשנה על הברייתא, כי אכן דין זה אם מפירין נדרים בשבת שלא לצורך השבת תַּנָּאֵי הִיא – תלוי במחלוקת תנאים מהו גדר 'יום שמעו' שבו ניתן להפר את הנדר. וכמו ששנינו בברייתא, הֲפָרַת נְדָרִים כָּל הַיּוֹם עד שתחשך. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אָמְרוּ, הפרת נדרים מֵעֵת לְעֵת – עשרים וארבע שעות.

הגמרא מבארת את מחלוקת התנאים:

לְמַאן דְּאָמַר כָּל הַיּוֹם עד שתחשך אֵין – ניתן להפר, מָסֵי לֹא – אחר שחשכה לא ניתן להפר, אם כן אֲפִילּוּ שֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ הַשַּׁבָּת מֵפֵר, כיון שאם לא יפר עכשיו שוב לא יוכל להפר לאחר מכן, ולכן הקילו להפר אפילו שלא לצורך שבת, וכן משנתינו שסוברת שהפרת נדרים היא רק עד שתחשך מדוייק שסוברת שמפירין נדרים בשבת אפילו שלא לצורך השבת. מה שאין כן לְמַאן דְּאָמַר מֵעֵת לְעֵת, ולשיטתו אם שמע את נדרה בשבת יכול להפר אף לאחר השבת, אכן דווקא נדרים שהם לְצוֹרֶךְ הַשַּׁבָּת אֵין – מיפר בשבת, אבל שֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ הַשַּׁבָּת, לֹא יפר, ואם כן יש לומר שהתנא של הברייתא סובר שהפרת נדרים מעת לעת, ולכך דעתו שאין מפירין בשבת אלא לצורך השבת.

ממשיכה הגמרא לבאר את הסיפא של המשנה בשבת, וְנִשְׁאָלִין לחכם שיתיר לִנְדָרִים שֶׁהֵן לְצוֹרֶךְ הַשַּׁבָּת:

אִיבָּעְיָא לְהוּ – נסתפקו בני הישיבה, מה שנינו שנשאלין לנדרים שהן לצורך השבת, היינו דווקא כְּשֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם פְּנַאי להתיר מבעוד יום, וכגון שנדרו סמוך לשבת או שלא מצאו חכם שיתיר להם הנדר, ועל כן התירו להשאל בשבת לצורך השבת מפני כבוד השבת. אוֹ דִלְמָא, אפילו כְּשֶׁהָיָה לָהֶם פְּנַאי קודם השבת, גם כן התירו להשאל בשבת.

הגמרא פושטת את הספק האמור ממעשה שהיה:

תָּא שְׁמַע ממעשה שהיה, דְּאִיזְדְּקִיקוּ לֵיהּ [־לנטפלו] רַבָּנָן להתיר נדרים לְבְרֵיהּ [־לבנו] דְּרַב זוּטְרָא בְּרֵיהּ דְּרַב וְעֵירָא בשבת, אֲפִילּוּ בִּנְדָרִים שֶׁהָיָה לָהֶם פְּנַאי להתירם מִבְּעוֹד יוֹם. הרי שדעתם שמה ששנינו 'נשאלין לנדרים בשבת', היינו אפילו אם היה להם פנאי להתיר מבעוד יום.

הגמרא מבררת פרט נוסף בענין התרת נדרים בשבת:

סָבַר רַב יוֹסֵף לְמֵימַר – רב יוסף היה סבור לומר, שמה ששנינו במשנה, נִשְׁאָלִין לִנְדָרִים בְּשַׁבָּת, בְּיָחִיד מוּמְחֶה אֵין – היינו דווקא על ידי יחיד מומחה, אבל בִּשְׁלֹשָׁה הֶדְיוֹטוֹת לֹא נשאלים בשבת, מִשּׁוּם דְּמִתְחֲזֵי כְּדִינָא – שכאשר נשאלין לנדר בפני שלשה אנשים, הדבר נראה כאילו הם דנים דין, כיון שדין אינו נערך אלא בפני בית דין של שלשה, וסבר רב יוסף שמפני שאסור לדון דין בשבת, יש לאסור כל דבר הנראה כדין. מה שאין כן כשנשאל לנדרו בפני יחיד, אפילו שצריך שיהיה מומחה, מכל מקום אין ניכר הדבר, ואינו נראה כדן את הדין.

אביי נחלק על סברת רב יוסף:

אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי לרב יוסף, אין לחוש להשאל בשבת בשלשה הדיוטות משום שנראה כדין, דִּבְיָן דְּכִבְרָא לָן שהתרת נדרים נעשית אֲפִילּוּ מֵעִיקָּר, וַאֲפִילּוּ בִּקְרוֹבִים וַאֲפִילּוּ בַּלַּיְלָה, ואילו לגבי 'דין' שלשה דברים אלו פוסלים, שדין צריך להיות מיושב, בשאינם קרובים, וביום, אם כן אפילו אם יתירו נדרים בשבת בפני שלשה, בלאו הכי לֹא מִיתְחֲזֵי כְּדִינָא – אין זה נראה כדן את הדין, שהרי אינו נעשה כהלכות 'דין'.

הגמרא מבארת את שיטות האמוראים בדין התרת נדרים מעומד ובקרובים ובלילה:

אָמַר רַבִּי אַבָּא, אָמַר רַב הוּנָא, אָמַר רַב, הֲלָכָה, מְפֵירִין נְדָרִים בַּלַּיְלָה. הגמרא תמהה על הלשון 'מפירין', וְהָא מַתְנִיתִין הִיא – והלא דין זה שנינו מפורש במשנתנו, וכדתנן 'נְדָרָה בְּלֵילֵי שַׁבָּת יפר בלילי שבת', ומה בא רב להשמיענו בזה. מסיקה הגמרא, אֶלָּא אֵימָא – אלא ודאי צריך לומר שכך אמר רב, הֲלָכָה, נִשְׁאָלִין לנדרים בַּלַּיְלָה, ובזה השמיענו רב, שאף שבשאלה צריך חכם או שלשה הדיוטות בדומה לדין, מכל מקום נשאלין בלילה, ואין זה כדין שאינו כשר אלא ביום.

רבי אבא מברר האם אכן רב אמר כן:

אָמַר לֵיהּ רַבִּי אַבָּא לְרַב הוּנָא, אכן אָמַר רַב הָכִי – שנשאלין בלילה. אָמַר לֵיהּ רב הונא, אִישְׁתִּיק – לא אמר כן רב בפירוש, אלא בעת ששמע הלכה זו, שתק. לא נתברר לרבי אבא מה השיב לו רב הונא, וחזר ושאלו. אָמַר לֵיהּ רבי אבא לרב הונא, 'אִישְׁתִּיק' קָא אָמְרַתְּ – האם אמרת 'אישתיק' רב, דהיינו שאמר אדם לפני רב שנשאלין לנדרים בלילה, ושמע רב ושתק, ומכך ששתק למדת שהודה לדברינו. אוֹ 'שָׁתֵי' קָאָמְרַתְּ – או שמא אמרת 'שתי' רב, כלומר, שרב שתה בזמן שאמרו הלכה זו לפנינו, ואתה יצאת החוצה בעודו שותה, ואינך יודע מה אמר רב לאחר שתייתו, ואם כן הוא, אין ברור לך שאכן דעת רב שנשאלין לנדרים בלילה.

גירסת הר"ן:

אמר ליה רבי אבא לרב הונא, האם אכן אָמַר רַב הָכִי – שנשאלין נדרים בלילה. ורב הונא בירר את כוונת שאלתו של רבי אבא. אָמַר לֵיהּ רב הונא לרבי אבא, 'אַשְׁקְיֵן' קָאָמְרַתְּ – מה שהינך שואלני האם אכן אמר רב כן, הוא משום שגם הינך סבור לומר שנשאלין לנדרים בלילה, וכיון שחביב עליך הדבר, רצונך להשקות לי כוס יין אם אכן אמר כן רב. אוֹ 'אִשְׁתִּיקֵן' קָאָמְרַתְּ – או שמא תמה אתה איך אמר כן רב, וכוונתך בשאלתך לשתקני שאין נכון לומר כן.

עד כאן גירסת הר"ן.

הגמרא מביאה ראיה שאכן דעת רב שנשאלין בלילה:

אָמַר רַב אִיקָּא בַּר אָבִין, מעשה וְאִיזְדְּקִיק לֵיהּ רַב לְרַבָּה – נטפל רב להתיר את נדריו של רבה,

בְּקִיטוֹנָא דְּבֵי רַב – בחדר שאצל בית המדרש, עוֹמֵד, ולא הקפיד לישב כמו בדין, יְחִידִי, כדין יחיד מומחה, וּבַלַּיְלָה. הרי לנו שדעתו שנשאלין לנדרים בלילה.

הגמרא מביאה שגם רב נחמן פסק להלכה, ככל ההלכות שהוזכרו:

וכן אָמַר רַבָּה אָמַר רַב נַחְמָן, הֲלָכָה נִשְׁאָלִין נְדָרִים לחכם או לשלשה הדיוטות, אפילו עוֹמֵד, וכן יכול להתיר יְחִידִי אם הוא מומחה, וּבַלַּיְלָה, וּבְשַׁבָּת, וּבְקִרּוֹבִים, וַאֲפִילּוּ חָיָה לְהֶן פְּנַאי מִבָּעוֹד יוֹם ללכת אצל חכם שיתיר הנדר, מכל מקום מותר להתיר בשבת, אם יש בזה צורך שבת.

תמהה הגמרא על דעת רב נחמן, שאפשר להתיר נדרים מעומד.

עוֹמֵד – וכי ניתן להתיר נדרים מעומד, וְהָתַנְיָא, מעשה ברבן גמליאל שהיה רוכב על החמור והיה מהלך מעבו לכזיב וכו', כיון שהגיע לכזיב בא אחד לישאל על נדרו וכו', כיון שהגיע לסולמא דצור יָרַד רַבָּן גַּמְלִיאֵל מִן הַחֲמוֹר וְנִתְעַטֵּף כדרך הדיינים, וְיָשַׁב וְהִתִּיר לוֹ נִדְרוֹ. נמצינו למדים שאין מתירין את הנדר מעומד, שהרי לא שמענו תנא החולק וסובר שמתירין מעומד.

מיישבת הגמרא שנידון זה, האם מתירין מעומד, תלוי במחלוקת האם פותחין בחרטה. שרַבָּן גַּמְלִיאֵל סָבַר פּוֹתְחִין בַּחֲרָטָה – צריך החכם למצוא פתח לשואל, שיהיה לו פתחון פה לומר לדעת כן לא נדרתי, ואילו הייתי יודע שכן הוא, לא הייתי נודר, ומשום דִּמְעַקֵּר נִדָּרָה בְּעֵינָן – שצריך למצוא פתח העוקר לנדר מתחילתו, וְדבר זה בָּעֵי עֵיּוּנֵי, אַהָכִי – משום כן יָשַׁב רבן גמליאל. וְרַב נַחְמָן סָבַר אֵין פּוֹתְחִין בַּחֲרָטָה – אין צריך החכם לעיין, ולפתוח לו בחרטה, אלא החכם עוקרו אף שאינו מוצא טעם לכך, ממילא מתיר וַאֲפִילּוּ מְעוּמָד.

גירסת הר"ן:

מיישבת הגמרא שנידון זה, האם מתירין מעומד, תלוי במחלוקת האם פותחין בחרטה, שרַבָּן גַּמְלִיאֵל סָבַר אֵין פּוֹתְחִין בַּחֲרָטָה אלא מְעַקֵּר נִדָּרָה בְּעֵינָן – צריך למצוא פתח מתוך הנדר, שלא היה נודר אם היה יודע דבר זה, וּבָעֵי עֵיּוּנֵי אַהָכִי – לפי שצריך לעיין בדבר, ירד מן החמור וְיָשַׁב. וְרַב נַחְמָן סָבַר שאין צריך למצוא פתח, אלא פּוֹתְחִין בַּחֲרָטָה ולכן דעתו שמתיר וַאֲפִילּוּ מְעוּמָד.

עד כאן גירסת הר"ן.

הגמרא מביאה שבארץ ישראל הקפידו מאד על נודרי נדרים:

אָמַר לֵיהּ רָבָא לְרַב נַחְמָן, חֲזֵי מַר הַאי מֵרַבָּנַן דְּאָתָא מִמַּעַרְבָא – האם ראה מר את אחד מן החכמים שבא מארץ ישראל, וְאָמַר ששם אומרים שהנודר חוטא הוא, שפעם אחת אִיזְדַּקִּיקוּ לֵיהּ רַבָּנַן לְבֵרֵיהּ דְּרַב הוּנָא בַּר אָבִין וְשָׁרוּ לֵיהּ נְדָרֵיהּ – נטפלו החכמים להתיר את נדרו של בנו של רב הונא בר אבין, וְאָמְרוּ לֵיהּ זִיל וּבְעֵי רַחֲמֵי עַל נַפְשָׁךְ – לך ותבקש רחמים על עצמך, משום דְּחַטָּאת – שחטאת בכך שנדרת, וכמו דְּתָנֵי רַב דִּימִי אֲחוּהּ [־אחיו] דְּרַב סַפְרָא, כָּל הַנּוֹדֵר, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְקַיְּימוֹ – את הנדר, בכל אופן נִקְרָא חוֹטֵא.

הגמרא מבארת את מקור הדבר שהנודר נקרא חוטא:

אָמַר רַב זְבִיד, מַאי קְרָא – מהיכן דבר זה נלמד, ומבאר שנלמד מדכתיב 'וְכִי תֶּחְדַּל לִנְדֹּר לֹא יִהְיֶה בְּךָ חֵטְא', ומשמע, דווקא אם חדלת [־הפסקת] לא יהיה בך חטא, הָא לֹא חָדַלְתְּ אִיכָּא חֵטְא – אבל אם לא הפסקת לנדור יש לך חטא.

הגמרא מביאה ברייתא הדנה בלשונות הראויים להפרה והקמה:

תַּנְיָא בברייתא, הָאוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ – בעל הרוצה להפר נדרי אשתו, ואמר לה בלשון זה 'כָּל נְדָרִים שֶׁתִּדּוֹרִי אִי אֶפְשִׁי שֶׁתִּדּוֹרִי' – כלומר, כל נדרים שנדרת כבר, איני חפץ בהם. או שאמר 'אֵין זֶה נֶדֶר', לֹא אָמַר כְּלוּם – אין זה הפרה כלל, שכיון ששנינו בברייתא להלן (עט.) שהמיפר בלבו אינו מופר, אם כן אף כשמוציא בפיו צריך שיהא לשונו ברור ומפורש שהוא מיפר, ולא שמתוך דבריו ישמע שאינו חפץ בנדר.

מה שאין כן לגבי הקמה, אם אמר 'יָפֶה עָשִׂית בכך שנדרת', וְכן אם אומר אֵין אשה חשובה כְּמוֹתָךְ לפי שנדרת', וְכן אם אמר 'אִם לֹא נָדַרְתְּ מַדִּירֵךְ אֲנִי', שבכל לשונות אלו גילה דעתו שרצונו בנדרים אלו, ואף שלא אמר בפירוש שהוא מקיים את הנדר, מכל מקום דִּבְרֵיהֶן קַיָּימִין, וקם הנדר, שמאחר ששנינו בברייתא (שם) ש'קיים בלבו קיים', אם כן כל שכן בפירש רצונו שיועיל להקים.

גירסת הר"ן:

הגמרא מביאה ברייתא הדנה בלשונות הראויים להקמה:

תַּנְיָא בברייתא, הָאוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ לאחר שנדרה, 'כָּל נְדָרִים שֶׁתִּדּוֹרִי מכאן ולהבא אִי אֶפְשִׁי שֶׁתִּדּוֹרִי' – אין רצוני בהם, לֹא אָמַר כְּלוּם, ויכול להפר את הנדר שנדרה עדיין כל משך יום השמיעה, אף על פי שמתוך דבריו נשמע שנוח לו בנדריה שנדרה מכבר, שהרי פירש שרצונו הוא רק שלא תידור מכאן ואילך, מכל מקום אין נחשב להקמה, כיון שלא גילה דעתו בפירוש שנוח לו במה שנדרה.

מה שאין כן אם אמר לה 'יָפֶה עָשִׂית בכך שנדרת', וְכן אם אמר 'אֵין אשה חשובה כְּמוֹתָךְ לפי שנדרת', וְכן אם אמר 'אִם לֹא נָדַרְתְּ מַדִּירֵךְ אֲנִי', שבכל לשונות אלו גילה דעתו בפירוש שרצונו בנדרים אלו, ואף שלא אמר בפירוש שהוא מקיים את הנדר, מכל מקום דִּבְרֵיהֶן קַיָּימִין, משום שנחשב כלשון הקמה.

עד כאן גירסת הר"ן.

הגמרא חוזרת לדון בדיני הפרת נדרים בשבת:

על אף שנתבאר לעיל (עז.) שמפירין נדרים בשבת, מכל מקום שנינו בברייתא שלֹא יֹאמַר אָדָם לְאִשְׁתּוֹ, אם רוצה להפר את נדרה בְּשַׁבָּת, 'מוּפָר לִיכִי' או 'כְּבָר הֻתַּר לִיכִי', כְּדֵרֶךְ שֶׁאוֹמֵר לָהּ בְּחוֹל – כמו שרגיל אדם להפר בחול, אֶלָּא אוֹמֵר לָהּ בלשון זה, 'טְלִי וְאִכְלִי' או 'טְלִי וּשְׁתִי', וְהַדֶּבֶר בָּטֵל מֵאֵלָיו, ומשום שכל כמה שאפשר לשנות מדרך הרגיל בחול, ראוי לשנות מפני כבוד השבת.

הגמרא מבארת שאין די בלשון זה בלבד:

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אף שאמר לה 'טלי ואכלי', מכל מקום וְצָרִיךְ גם שֶׁיְּבַטֵּל בְּלִבּוֹ – שיאמר בלבו שיהא הנדר בטל.

הגמרא מביאה ברייתא בה נחלקו בית שמאי ובית הלל מתי מועילה הפרה בלב:

תַּנְיָא – שנינו בברייתא, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, המיפר נדרי אשתו בְּשַׁבָּת, מְבַטֵּל בְּלִבּוֹ, ואומר לה 'טלי ואכלי טלי ושתי' ודיו, מה שאין כן כשמיפר בְּחוֹל, מוֹצִיא בְּשִׂפְתָיו דווקא, ואומר 'מופר ליכי'. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה – בין בשבת בין בחול מְבַטֵּל בְּלִבּוֹ וְאֵין צָרִיךְ לְהוֹצִיא בְּשִׂפְתָיו ולומר מופר ליכי, אלא אומר לה טלי ואכלי טלי ושתי, ודיו.

הגמרא מחדשת שלשון הפרת הבעל שונה מלשון התרת החכם, ושהלשונות מעכבין:

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, חָכָם שֶׁאָמַר בִּלְשׁוֹן בַּעַל – שהתיר הנדר בלשון 'מופר ליכי', וְכן בַּעַל שֶׁאָמַר בִּלְשׁוֹן חָכָם – שהפר הנדר ואמר 'מותר ליכי', לֹא אָמַר כְּלוּם.

הגמרא מביאה מקור לדין זה:

דְּתַנְיָא בברייתא, נאמר בפרשת נדרים (במדבר ל ב) 'וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' ובא ללמדנו שדברים המבוארים מתוך הפרשה, נאמרו לעיכובא, דהיינו שדווקא הֶחָכָם מַתִּיר, וְאֵין בַּעַל מַתִּיר בלשון התרה אלא בלשון הפרה.

הברייתא מבארת שלולא שמיעטה התורה בפירוש שהלשונות מעכבין, היינו נוקטים שאף הבעל יכול להשתמש בלשון התרה מכח קל וחומר:

שֶׁיָּכוֹל – שלולא דרשה זו, היינו נושאים קל וחומר, וּמָה חָכָם שֶׁאֵין מֵפֵר, מכל מקום מַתִּיר, אם כן בַּעַל שעדיף ממנו, שֶׁאַף מֵפֵר, וכי אֵינוֹ דִּין שֶׁמַּתִּיר, תַּלְמוּד לוֹמַר – לכך כתבה התורה